

REGÉNYRÉSZLET

A belvárosban jártam – visszavítem néhány könyvet a könyvtárba –, és gondoltam, ha már ott vagyok, beugrom apámhoz. Szerettem a tanácsházára menni. Szép, nagy sárga épület, a város főterének egyik végén, klasszicista palota, boltívvel és hegyes ablakkal, a bejárat előtt pedig oszlopsorral, ahová hajdan befért a főispánt szállító hintó, és ahol egykor a konflisok várakoztak a hazakészülő tanácsosokra. Beléptem a hatalmas kapun – az ajtó akkora volt, minden erőmet össze kellett szednem, hogy be tudjam nyomni –, fölmentem a díszlépcsőn, vettem egy pillantást a Kádár-beszédek tartalmazó márványablákra, majd jobbra fordultam, végigszaladtam a tükörsima járólappal borított oldalsó folyosón, és bekopogtam apám irodájának ajtaján.

A külső szobában Erzsike, a titkárnő fogadott, vastag szemüvegű, kövér, a végtelenségig jóindulatú hölgy. Mindig nagyon kedves volt hozzám, rendre tollakkal és noteszkönyvekkel ajándékozott meg. Ha apám nem volt az irodájában, a párnázott ajtó mögött, akkor is bemehettem, és leülhettem az íróasztala mellé. Hogy ne unjam a várakozást, turkáltam kicsit a holmija között, belenyúltam a fiókjába, ahol régi futballistákról szóló életrajzokat tartott, ezeket valamilyen oknál fogva nem hozta haza, meglehet, ezeket lapozgatta üres óráiban, úgyhogy nekem is tökéletesen megfelelték arra, hogy míg várok, elűssem az időt.

– Figyelj – mondta, amikor végre megérkezett –, le kell mennem lőgyakorlatra. Gyere te is.

Elkerekedett a szemem. Sok mindenre számíthattam a megyei tanács épületében, arra azonban nem, hogy löni fogok.

– Hogy hova mész?

– Az alagsorba. Ott van a lőgyakorlat.

Ezek szerint nem hallottam rosszul.

Mielőtt tovább faggatózhattam volna, kifordult a szobából. Futnom kellett, hogy utolérjem.

– Na de most, tényleg, hova megyünk?

– Mondtam már: az alagsorba.

– És mivel fogunk löni?

– Légpuskával.

– Miért?

– Mit miért?

– Hát miért kell lövöldöznünk?

– Neked nem muszáj. Csak ha akarsz.

– És neked miért kell?

– Mert az utasítás. A tanácson belül lövészklub működik, és az itt dolgozó férfiaknak egy előre egyeztetett órarend szerint lőgyakorlaton kell részt venniük.

– Miféle lövészklub?

– Jaj, ne kérdezősködj már annyit. Előfordulhat olyan, hogy megtámadják a tanácsházát, és akkor nekünk meg kell védenünk magunkat.

A nyelvemen volt a következő kérdés, hogy kik támadnák meg a tanácsházát, de apám egy pillantással belém fojtotta a szót.

Az épület hátsó fertálya alatt világoskék egyenruhás férfi és egy hosszú, megvilágított folyosó fogadott. Az egyenruha hasonlított a munkásörökéhez, ám az volt a szívájékon ráírva, hogy POLGÁRVÉDELEM.

– Üdvözlöm, Tóth elvtárs – a férfi rekedten, de nagyon barátságosan beszélt. – A fiatalember a fia?

– Igen. Gondoltam, ő is megpróbálhatná.

– Természetesen – hunyorgott az egyenruhás biztatóan, és máris a kezembe nyomott egy légpuskát. – Szép, nagy gyerek. Gratulálok hozzá. Hogy megy a sulí?

Utáltam ezt a kérdést. Ennél jobban csak azt utáltam, amikor azt kérdezték, hogy mit tanultunk aznap az iskolában. Rendre azt válaszoltam, hogy semmit, mire a felnőttek megjegyezték, hogy akkor ezek szerint ismételtünk. Rájuk hagytam.

– Lőttél már ilyenekkel?

– Még nem.

– Na majd fogsz. Nemcsak most, hanem kicsit később, amikor az iskolával a fegyveres erők napján az MHSZ-hez mentek. Tudod, mi az az MHSZ? Magyar Honvédelmi Szövetség. A fiúk az iskolai oktatás keretein belül az MHSZ-nél megtanulnak löni.

Úgy beszélt, mintha könyvből olvasná.

– A legegyszerűbb, ha alaposan megfigyeled apukádat, ő ugyanis az egyik legjobb lövőnk. Tudtad?

Megráztam a fejem.

– Hát ezzel nem szokott otthon dicsekedni, Tóth elvtárs?

– Nem kell mindig dicsekedni – felelte apám.

– Nem is kell. Csak akkor, amikor az embernek van mire.

A folyosó egyik végén két löpad volt, szemben velük, a túlsó végén, lőlapok. Figyeltem apám mozdulatait: szakavatott mozdulattal nyitotta ki a zárakat és helyezte be a lövedéket. Aztán ráhasalt a löpadra. Nem célzott sokáig: beirányozta a puskacsövet, hunyorgott, és durr.

A rekedt hangú férfi nyakán színházi látcső függött. Belenézett.

– Ez megint jó lesz, Tóth elvtárs. Na de lássuk a többit is.

Összesen öt lövésre volt lehetőség. Apám lőlapján ott sorakozott mind az öt golyónyom: kettő ment a fekete körbe, a másik három közvetlenül aköré. A lövészegyet vezetője elismerően bólogatott, éppen hogy barackot nem nyomott apám fejére. Én viszont szégyent hoztam rá. A lőlapom olyan tiszta volt, akár a szűz hó. Fogalmam se volt, hová mentek a sörétek. Pedig úgy láttam, éppen a papír közepére célzok.

– Nem baj – vigasztalt a rekedt hangú. – Fog ez még menni. Elsőre senkinek nem sikerül.

*

Amikor kijöttünk a megyei tanács épületéből, már szürke volt az ég. Apám megkérdezte, készen van-e a házi feladatom.

Szemrebbenés nélkül azt hazudtam, hogy igen. Akkor azt kérdezték, akarok-e inni a Hatvanasban egy turmixot. Nem voltam odáig a turmixért, de arra is azt feleltem, hogy igen. Turmixra soha nem volt szabad nemet mondani.

Arról, hogy a belvárosi ABC-t, félúton a megyei tanács és a városi tanács épülete között, miért hívják Hatvanasnak, senki nem beszélt. Helyesebben, amikor megkérdeztem, anyám azt válaszolta, azért, mert az a 60. számú csemegeüzlet. Néhány évvel ezelőtt, amikor rászántam magam arra, hogy könyvet írjak az akkori eseményekből, végeztem némi helytörténeti kutatást szülővárosom közelmúltjáról, és azt találtam, hogy a boltot Rákosi Mátyás hatvanadik születésnapjára adták át, ezért kapta a nevét. Évekkel később, amikor Rákosi már nem volt aktuális, a születésnapra utaló neonreklámot leszedték, azóta csak az állt a bejárat fölött, hogy Csemege. Ettől függetlenül évtizedek múltán is mindenki Hatvanasként emlegette.

A pénztárak mögötti traktusban cukrászda működött, habosított islerrel és gyümölcs-turmixszal. Egyes téli napokon még banánturmixot is árultak, persze nagyon drágán, és rendre gyorsan elfogyott. Apám mindig méltatlankodott, hogy mekkora pazarlás banánt tejbe keverni.

Amikor Péterrel könyvtárba mentünk, néha szakítottunk egy kis időt a belvárosi ABC meglátogatására. Általában csak egy sós kiflit vettünk, vagy még azt se, csupán szippantottunk egyet-kettőt az itteni ajérből, ami nagyon különbözött a lakótelepi boltokétól. Igazi békebeli üzlet volt a maga komótoságával és pedáns rendezettségével. Főként elegáns belvárosi nyugdíjasok látogatták, akik egy letűnt világ viselkedési mintáit követték még a bevásárlás során is, és akik láttán a szomszédos utcák házfelújításain dolgozó és a kétdecis üvegek miatt betévedő prolik is rendre elcsöndesedtek.

Mivel apám szerint egy kis séta nem árt, és különben is, volt még idő a következő busz érkezéséig, a Hatvanastól nem visszafelé, hanem lefelé gyalogoltunk, az eggyel lejjebb lévő buszmegállóhoz. Éppen akkor értünk a Ságvári Endre út sarkához, amikor megérkeztek a vijjogó rendőrautók. Csikorgó kerekekkel lefékeztek az útkereszteződésben, pillanatokon belül megbénítva a belváros és ezáltal jószerivel az egész város forgalmát. Nem sokkal később egy rohamkocsi is befutott a Beloiannisz úti mentőállomásra, ám a csődületbe verődött emberek addigra már valamennyien tudták, hogy feleslegesen.

Az egyik rendőrautóból megafon is előkerült. Rövid, pattogó mondatok hangzottak, nem lehetett minden szót érteni, mivel a készülék recsegett, de az volt a felszólítás lényege, hogy mindenki a saját érdekében azonnal hagyja el a helyszínt, és menjen haza, aki pedig netán nem engedelmeskedne a felszólításnak, azzal szemben a hatóság letartóztatást foganasít. Nagyon furcsa volt ez az egész. Még soha nem láttam ilyet, úgy éreztem magam, mintha filmben szerepelnék, el se tudtam képzelni, hogy a mi csöndes és unalmas városunkban ilyesmi történhet. Az előbb még békésen iszogattuk a turmixot a Hatvanasban, most meg egyszerűen fenekestül felfordult a világ: rendőrök, tömeg, letartóztatás... Láttam apámon, hogy ő se tudja hova tenni a dolgot. Nyújtogatta a nyakát, próbált átlátni az előtte állók vállai fölött, közben jó erősen markolta a vállamat, nehogy elkeveredjek, és esetleg a rendőrök rám is bilincset tegyenek.

Pedig ettől nem kell félnie – gondoltam –, közeli ismeretségben vagyok egy századossal.

A felszólítás ellenére a tömeg egyelőre nem mozdult. A kíváncsiság nagyobbban bizonyult a megrettenésnél. Talán senki nem hitte el, hogy itt és most tömegoszlatás kezdődne. Ilyesmi csak Nyugaton fordul elő, ahol az ottani rendőrség erőszakos, sőt brutális módszerekkel föllép a békéért és a szolidaritásért tüntetőkkel szemben. Mi azonban nem tüntettünk, hiszen nem volt miért, csupán tudni akartuk, hogy mi történt. A mi rendőrségünk ugyanúgy a béke és a haladás oldalán áll, szó se lehet tehát erőszakos módszerekről. Így aztán a tömeg kívárt. Elvégre az nem mindennapi dolog, hogy valaki a párház tetejéről vesse le magát, egy csomó ember szeme láttára.

A párház hatemeletes, hófehér épület volt. Akkor még nem tudtam, hogy éppen olyan színűre festették, mint Budapesten, a Margit-híd tövénél magasodó nagy testvérét. Nyilván nem véletlenül. A pesti épületnél viszont fiatalabb és sokkal kisebb volt, a felszabadulás huszadik évfordulóján adták át, ám ugyanúgy pártvezetőség székelt benne, igaz, kicsiben. Ám mégiscsak ez az irodaház adott otthont a Magyar Szocialista Munkáspárt megyei pártbizottságának.

A belvárosba menet rendszeresen elhaladtam előtte, az ember egyszerűen nem kerülhette ki, ott állt az úgynevezett új városközpont közepén, néhány lépésnyire a csupa üveg borította, modern művelődésközponttól. Nála magasabb épület nem is volt a környéken (leszámítva az új városközpont végében komoran sötétlő vízügyi székházat). Csak évekkel később jártam benne, amikor egykori gazdáinak legföljebb már a nyoma maradt, és a hajdani pártfunkcionáriusok tágas irodái csírázó vállalkozásoknak adtak otthont, amelyek arra vártak, hogy kellően megerősödve kiröppenhessenek a közös fészekből, és saját székhelyre költözzenek. A lépcsőház tágas volt, a folyosók szélesek, a hatalmas üvegtáblákon csak úgy ömlött be a fény. Mindenütt dísznövények sorakoztak: az ablakpárkányoknak kisebbek, a lépcsőfordulóknak nagyobbak. A falakat felül élénk színűre festették, alul, mellmagasságig izléses lambéria borította. Az ajtókon vaskos hangszigetelő párna. Még a lépcsőház vaskorlátjai is ragyogó vörös színben pompáztak. Minden emeleten pihenő volt, fotelekkel és dohányzóasztallal. Az egész nem is irodaház benyomását keltette, sokkal inkább egy üdülőét – szinte vártam, hogy valamelyik folyosón felbukkanjon egy strandra igyekvő, fürdőruhában, a hóna alatt gumimatracsal, gumipapucsának kaffogását elnyelte volna a végtelen padlószőnyeg. Annyi tér volt abban az épületben és annyi levegő, hogy az emberek óhatatlanul az a gondolata támadt, hogy milyen jó lehetett itt dolgozni, nap mint nap bejárni ebbe az eleven modernségbe, felülemelkedni a városra, és a színes falak meg a tányérszerű levelű filodendronok között élvezni az életet. Különösen úgy, hogy az itt dolgozók nemcsak rajta tarthatták kezüket a világ ütőerén, de szabályozhatták is annak lüktetését.

Az a fiatal ember a jelek szerint mégse érezte odabent jól magát. Miközben farkasszemet néztünk a rendőrökkel, a körülöttünk állók azt magyarázták, hogy fölment az épületben tetejére, onnét ugrott le. Ami azt jelenti, hogy kulcsa volt a tetőajtóhoz, vagyis – fiatal kora ellenére – a párházban dolgozott, a pártnak, a pártért. Föltehetően szép karrier előtt állt, mégis a halált választotta. Miért? És ő választotta egyáltalán? Öngyilkosság volt, vagy lelőtték, úgy, ahogy a többieket? Bizony, ez már a hónap eleje óta a negyedik eset. Bármennyire is próbálják titkolni, nem lehet elhallgatni, mindenütt voltak szemtanúk, és annak ellenére, hogy az újság nem ír róla, az emberek magyarázatot várnak, tudni akarják, hogy mi ez az egész. Mert valami történik a városban, és attól, hogy homokba dugjuk a fejünket, ezeket a dolgokat nem lehet meg nem történné tenni. Itt az ideje, hogy az illetékes elvtársak tájékoztatást adjanak, elmondják, mi folyik itt, és mire kell számítani, mert a dolgozók nem lehetnek huzamosabb ideig bizonytalanságban, az mindenre kihát, a termelésre éppúgy, mint a hétköznapi életre egyaránt.

Ilyenekről beszéltek az emberek a párház körül, és ha tudtuk volna, hogy mi az a forradalmi hangulat, akár abban is érezhettük volna magunkat. A rendőrök hosszú perceként keresztül nem mozdultak, bár a megafon többször is recsegett, és újabb és újabb autók érkeztek a kapitányság felől. Köztük olyanok is, amelyekről hiányzott a szíréna és a kék csikozás. Egyáltalán nem lepődtem meg, amikor az egyik fehér Ladából (föltehetően ugyanabból, amelyben nekem is volt szerencsém utazni) Paróczai századost láttam kiszállni. Addigra letakarták a néhány lépésre a párház bejáratától fekvő holttestet – semmit nem láttam belőle, később is csak a fekete műanyag zsák legszélét –, a százados pár szót váltott az egyik mentőorvossal, aztán elindult a bejárat felé. Szuggeráltam a tekintetemmel, azt akartam, hogy nézzen felénk, vegyen észre, és akkor egy biccentéssel jelezhetem, hogy itt vagyok, végzem a munkámat, bízhat bennem, számíthat rám, ám Paróczai éppen csak egy pillantást vetett az ácsorgókra, valamit mondott az egyik

rendőrnek, és már ment is tovább.

És akkor a rendőrök elkezdtek kiszorítani bennünket a pártház körüli térről. Nem erőszakosan, nem agresszívan, hanem szépen, finoman, de kellő határozottsággal. Nem vettek elő gumibotokat, nem kiabáltak, nem ordibáltak, egyszerűen a megafon folyamatos recsegése közepette toltak minket elfelé. Nem okoztunk fennakadást – fegyelmezetten tudomásul vettük, hogy számunkra ez a kaland véget ért. Néhány perccel később mindenki elindult hazafelé.

Mivel a rendőrök teljesen kiürítették a pártház előtti területet, miáltal az ottani buszmegálló is megközelíthetetlené vált, apám úgy döntött, hogy gyalogolni fogunk. Ki tudja, mikor áll vissza normális menetébe az autóbusz-közlekedés.

Ahogy nekilódultunk, rögtön elkezdtem faggatni. Kérdezgettem, mit tud erről az egészről, mármint hogy egy hónapon belül négyen is meghaltak a városban, teljesen egyforma módon, miket beszélnek erről a munkatársai, és egyáltalán, mi ez az egész, és például az Alföldi Népujságban miért nem lehet olvasni róla. Persze, a Paróczai századosnak tett ígéretem szerint igyekeztem óvatos maradni, nehogy gyanút fogjon. Ám apám kitérően válaszolt. Arra intett, hogy ne foglalkozzam ennyit ezekkel a dolgokkal. Nagyon szomorú, hogy ilyesmi vannak, és anyám meg ő tudják, hogy ami az iskolai ünnepségen történt, az engem megrázott, hiszen közvetlen közelről láthattam, de az a helyzet, hogy mind baleset volt, a véletlenek szerencsétlen egybeesése, hogy így, sorban következtek egymás után. Az is lehet, hogy egyik a másiknak következménye, de csakis oly módon, hogy az egyik kétségbeesett ember hallott arról, hogy egy szerencsétlen sorstársa milyen tragikus formáját választotta annak, hogy véget vessen az életének, és úgy döntött, ő is ekként cselekszik. Sajnos, vannak az életben olyan helyzetek, amikor egyesek azt gondolják, hogy nincs kiút, ezért olyan megoldást választanak, amely nem vezet sehova, és semmiféle eredményt nem érnek el vele, csupán nagy szomorúságot és keserűséget okoznak a környezetükben. Különösen a fiatalokra jellemző, hogy amikor először találkoznak szembe az élet nagy kérdéseivel, és bizonyos problémákba ütköznek – mert problémák mindig és mindenütt vannak, kár lenne tagadni, de az is igaz, hogy ezeket rendszerint meg is lehet oldani –, szóval, amikor a fiatalok problémákba ütköznek, és valamiért úgy érzik, hogy nincsen segítségük, sajnos időnként kétségbeesésükben végzetes és tragikus lépéseket tesznek, mert azt hiszik, hogy más lehetőségük nincsen. Holott nagyon is van, és ezért fontos, hogy tudjam, hogy anyám és ő nagyon szeretnek engem, rájuk mindig számíthatok, ha bármiféle gondom van, vagy úgy érzem, nem értek valamit, nyugodtan forduljak bizalommal hozzájuk, hiszen nincs az a gond vagy probléma, amelyet nem lehetne higgadtan és nyugodtan forduljak bizalommal hozzájuk, hiszen nincs az a gond vagy probléma, amelyet nem lehetne higgadtan és nyugodtan, logikus gondolkodással megoldani.

– Megértetted, Bence? – kérdezte apám, amikor már a József Attila lakótelep közelében jártunk.

– Megértettem – válaszoltam, és abban a pillanatban így is gondoltam.

*

Néhány nappal később újra a megyei tanács épületének alagsorában jártam, és ismét találkoztam a rekedt hangú raktárossal. Mi csupán a tévében láttuk a nagy, budapesti, május elsejei felvonulásokat (a moszkvairól nem is beszélve) a hömpölygő embertömeggel és az emelvényről integető vezetőkkel. Nálunk is volt hasonló, csak sokkal kisebb léptékben. Nem tették kötelezővé a részvételt: az iskolában kihirdették, hogy aki akar fölvonulni, jöjjön reggel kilencre az épület elé, hogy aztán a többi úttörőcsapathoz csatlakozva együtt meneteljünk végig a város főutcáján, majd a hídon át a ligetbe. Én soha nem akartam – mármint fölvonulni igen, az iskolához csatlakozni nem. Apámat és a megyei tanács dolgozói kollektíváját választottam. Leginkább azért, mert a hivatalosnak mondott rész után a többi fölvonulóval ellentétben nem hömpölyögtünk át a folyó túlsópartján lévő ligetbe, hanem a megyei tanácsnak az ártéren lévő üdülőjébe mentünk, ahol zártkörűen lehetett pingpongozni, tekézni és csivitelni. Na meg virslit és sört fogyasztani (gyerekeknek Colát vagy Gyöngy nevű szénsavas-narancsos üdítőitalt). Utóbbiakat jegyre adták, hogy mindenkinek jusson. Anyám és a húgom mindig bevártak bennünket az üdülő bejáratánál.

Álldogáltunk a tanács boltíves kapuja előtt, aztán egyszer csak szóltak, hogy mehetünk a zászlókért az alagsorba. Egy vörös és egy nemzeti színű lobogót választottam. Utóbbit magamnak. Ám amikor a vöröset átnyújtottam apámnak, ő rám förmedt:

– Ezt vidd vissza! És hozz helyette nekem is egy piros-fehér-zöldet.

Normál hangerővel mondta. Úgy, hogy a körülötte álló kollégák is hallották. Senkin nem látszott megrökönyödés. Páran talán még mosolyogtak is.

Megfordultam, és visszamentem becserélni a vörös lobogót nemzeti színre.

– Ez miért nem jó? – kérdezte az alagsorban a rekedt hangú férfi, ezúttal nem annyira barátságosan, mint a múltkor. Föltehetően azért lett ingerült, mert már zámi készült. A POLGÁRVÉDELEM feliratú egyenruhát viszont most is viselte.

– Mert inkább amolyan vinnék – hebegtem. Nem jutott eszembe jobb válasz, de nem is tudtam még magamnak se megfogalmazni apám indokait.

Kinyitotta megint a nagy vasajtót, és föl kattintotta a villanyt.

– Képet nem akarsz vinni? – bökött befelé. – Az alig kellett valakinek. Kettőt, ha vittek belőle.

A fal mellé támasztva sorakoztak az állami és pártvezetők nagy alakú, fekete-fehér portréi. Jóval nehezebbek voltak a könnyű rúdon lengedező zászlóknál, érthető, hogy nem kellettek senkinek.

– Az apukám azt mondta, hogy piros-fehér-zöld zászlót vigyek.

– Hát jól van. Ha az apukád azt mondta, akkor olyat vigyél.

Azt nem jelezte, hogy megismert volna, arról pedig végképp egy szó nem esett, hogy melyik tanácsi dolgozó az apám. De, azt hiszem, jobb is volt ez így.

Kategória: vers, próza

Denumire autor: Benedek Szabolcs

Látó Szépirodalmi Folyóirat